

תוכנית הבגרות
הגמישה

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	–	מעשה חכמים וסיפור קצר	–	(40x1)	–	40 נקודות
פרק שני	–	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,				
		שירה עברית מודרנית)	–	(30x2)	–	60 נקודות
					–	סך הכול 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – מעשה חכמים וסיפור קצר (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא" שלפניכם, וענו על שלושת הסעיפים א–ג שאחריו.

מר עוקבא

מר עוקבא – הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוֹנָתוֹ,
וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לִזְרֹק לוֹ אַרְבָּעָה זֻזִּים בְּצִנּוֹר הַדֶּלֶת.
פַּעַם אָחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עִמִּי טוֹבָה זֹאת.
אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁהָה מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַרְבֵּה, וְהִלָּכָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.
כִּיּוֹן שָׁרְאָה אוֹתָם הָעָנִי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לַדֶּלֶת – יֵצֵא אַחֲרֵיהֶם.
בָּרַחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גָּרוֹף.
נָכוּוּ רָגְלָיו שֶׁל מֵר עוֹקְבָא.
אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: תֵּן אֶת רָגְלֶיךָ עַל רָגְלִי.
חָלְשָׁה דַּעְתּוֹ.
אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהַנָּאֲתִי קְרוֹבָה.

אחד האמצעים לאפיון דמות ביצירה הוא השם של הדמות.

- א. הסבירו כיצד משמעות השם "מר עוקבא" תורמת לאפיון דמותו במעשה החכמים כולו. (15 נקודות)
- ב. ציינו והסבירו אמצעי אפיון נוסף לדמותו של מר עוקבא. (10 נקודות)
- ג. האישה אינה נזכרת בשמה, אך הסיפור נחתם דווקא בדבריה. הסבירו את תפקידה של האישה בהדגשת הרעיון המרכזי במעשה חכמים זה. (15 נקודות)

סיפור עברי קצר

2. שברירים / דבורה בארון

ענו על שני הסעיפים א–ב.

- א. בחרו בשתי דמויות משנה בסיפור (תוכלו לבחור גם בבעל חיים), שבינן ובינן חיה פרומה נרקמים קשרים. תארו את הקשרים האלה, והסבירו מה אפשר ללמוד מהם על חיה פרומה ועל דמויות המשנה שבחרתם. (25 נקודות)
- ב. בחרו באחד מן המוטיבים ביצירה, ותארו את התרומה שלו להבנת אחת ממערכות היחסים שתיארתם בסעיף א. (15 נקודות)

3. מר עוקבא; שברירים / דבורה בארון

אקספוזיציה, סיבוך, נקודת מפנה, שיא והתרה מאפיינים מבנה של סיפורים קצרים ומעשי חכמים רבים. בחרו בשלושה מן המאפיינים האלה, והסבירו כיצד כל אחד מהם בא לידי ביטוי בסיפור "שברירים" או במעשה החכמים "מר עוקבא". הדגימו את דבריכם.

פרק שני – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית) (60 נקודות)

שימו לב: בפרק זה שבע שאלות. יש לענות על שתי שאלות: על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 4–6) ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 7–10).

(לכל שאלה – 30 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–6.

שירת ימי הביניים

4. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

1	בית	יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
2	בית	המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה וגוף אשר חרב.
3	בית	ומי יתנני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעותי עפרך ויתערב!
4	בית	דרשתיך, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.
5	בית	הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

- א. על פי השיר, תארו את מצבה של ציון בעבר ובהווה. (10 נקודות)
- ב. על פי הבתים 3 ו־5 בשיר, הסבירו כיצד המשורר רואה בעיני רוחו את המפגש שלו עם ציון. בתשובתכם ציינו גם שני אמצעים אומנותיים בבתים האלה, והסבירו את תרומתם לתיאור המפגש. (20 נקודות)

5. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

שחרתיך בכל שחרי ונשפי / שלמה אבן גבירול

1	בית	שחרתיך בכל שחרי ונשפי / ופרשתי לך כפי ואפי.
2	בית	לך אהמה בלב צמא, ואדמה / לידל שואל עלי פתחי וספי.
3	בית	מרומות לא יכילוך לשבתך - / ואולם יש מקומך תוך סעפי!
4	בית	הלא אצפן בלבי שם כבודך / וגבר חשקך עד יעבר־פי:
5	בית	אני על כן אהודה שם א־דני / בעוד נשמת א־להים חי ב־אפי.

- א. ציינו שני איברי גוף המוזכרים בשיר בשני בתים שונים (מלבד לב), והסבירו את התרומה של אזכור האיברים האלה להבנת תחושותיו של הדובר. (15 נקודות)
- ב. הסבירו את שני הבתים שבהם הלב מוזכר בשיר, וכתבו כיצד החזרה על אזכור הלב מדגישה את הרעיון המרכזי בשיר. (15 נקודות)

שירת ביאליק

6. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

<p>בית 4 וכְּשֶׁכָּלָה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וּכְשֶׁצִּיר־לִי הַמָּקוֹם מִתַּחַת לַכִּנּוֹפֶה –
כְּבִשָּׁה רֹאשָׁה בְּכַתְפִּי, וְדַמְעָתָה עַל־דָּף
גְּמָרְתִּי נִטְפָּה.</p>	<p>בית 1 כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת־בִּקְרַת־חַיִּיהֶם הִרְגִּינָה;
וְאֲנִי, גּוֹזֵל רֶךְ, נִשְׁתַּכַּחְתִּי מִלֵּב
תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה.</p>
<p>בית 5 חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלִי וְתַתְּרַפֵּק עָלִי,
וּכְמוֹ שֶׁכָּה בְּכִנּוּפָה הַשְּׂבוּרָה בְּעַדִּי:
"כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתֵר לְבָדִי, לְבָדִי..."</p>	<p>בית 2 בָּדָד, בָּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף־הִיא
כִּנּוּף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל־רֹאשִׁי הִרְעִידָה.
יָדַע לְבִי אֶת־לִבָּהּ: חָרַד חֲרָדָה עָלִי,
עַל־בְּנָהּ, עַל־יְחִידָהּ.</p>
<p>בית 6 וּכְעֵין סִיּוֹם שְׁלִימָיָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקִשָּׁה וְחֲרָדָה כְּאַחַת,
שְׁמָעָה אֲזָנִי בְּבִכְיָה הַחֲרִישִׁית הִיא
וּבְדַמְעָה הִיא הָרוֹתַחַת –</p>	<p>בית 3 כָּבֵד נִתְגַּרְשָׁה מְכַל־הָאוֹיֹת, רַק־עוֹד
פָּנַת סֵתֶר שׁוֹמְמָה וּקְטֹנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית־הַמִּדְרָשׁ – וְתַתְּכֶסּ בְּצֶלַל, וְאֵהִי
עֶמָה יָחִיד בְּצָרָה.</p>

א. איזו חוויה של הדובר באה לידי ביטוי בשיר? הסבירו כיצד חוויה זו באה לידי ביטוי בשיר (בתשובתכם אל תכתבו על

הבית האחרון). (20 נקודות)

בתשובתכם ציינו גם שני אמצעים אומנותיים התורמים לעיצוב החוויה של הדובר.

ב. הסבירו את הבית האחרון בשיר ואת הקשר שלו לשיר כולו. (10 נקודות)

שירה עברית מודרנית

ענו על אחת מן השאלות 7–10.

אדם מול בוראו

7. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

א' / זלדה

אני דורכת על האדמה
כמו על גוף חי
כאותם פליטי אניה
שעמדו על גבו של לויתן
כי טענו במראה העינים.

אני דורכת על העפר
שתחתיו מדברים המים
מדברים שרשים
מדברות מתכות
קול המונם מחריש את אזני
מסחרר את לבי
גם האויר מתנועע ושר
ובגבהים מתפוצצים עולמות.

רק המחשבה על א-להים
היא אי במערבלת.

א. הסבירו מה מאפיין את החוויה הקיומית של הדוברת בשיר, וכיצד הדוברת מתמודדת עם חוויה זו.

בתשובתכם כתבו גם על שני אמצעים אומנותיים התורמים להבנת חוויה זו. (20 נקודות)

ב. תארו והסבירו את החוויה הקיומית הבאה לידי ביטוי בשיר נוסף שלמדתם בנושא "אדם מול בוראו".

בתשובתכם ציינו גם אמצעי אומנותי אחד שתורם להבנת החוויה. (10 נקודות)

שירים בצל השואה

8. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפֵּר הַצָּלוּב לוֹ עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדֶרוֹף.
בְּאֶזֶן הַשְּׂמָאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זֶכֶר לְסִטְרָה מִכְפּוֹ שֶׁל אֶסֶּאָס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרִכָּסֶת
לְסִיּוּטִים שֶׁבָּאִים לוֹ
מִדֹּרָה, מִבּוֹנָה, מֵאֲשׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוּמִי טוֹב
וְאַחֵר כֵּךְ הוּא הוֹפֵךְ אֶת רִאשׁוֹ עַל הַכֶּר הַרְטֹב
וְנִרְדָּם עַל צֵדוֹ הַיָּמִי
נוֹתֵן אֶת אֲזֵנוֹ הַמְתָּה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. "אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפֵּר הַצָּלוּב לוֹ עַל זְרוּעַ"

וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדֶרוֹף".

פרשו את המטפורה בשורות אלה, והסבירו כיצד היא מסייעת להבנת החוויה של זיכרון השואה, כפי שהיא מתוארת לאורך השיר כולו. (18 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "שירים בצל השואה". מהי עמדתו של הדובר כלפי המצב המתואר בשיר?

הסבירו כיצד עמדה זו תורמת להבנת החוויה של זיכרון השואה המתוארת בשיר שבחרתם. (12 נקודות)

זוגיות

9. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

אֶת הַשִּׁבְתַּ שְׁלֵנוּ
שָׁרָק אֲנִי יְכוּלָה לְהַכְנִיס
שָׁרָק אֶתָּה יְכוּל לְהוֹצִיא
מִחֲזִיקִים שְׁנֵי גְרוֹת.
אֲבָל בְּסוּפָה נְהִיִּים אֶחָד
שְׁתֵּי פְתִילוֹת בְּגָד אֶחָד
לְהַתְחַלָּה חֲדָשָׁה.
וּבְרֵאשִׁית הָיִינוּ דוֹפְרָצוּפִין
בְּחוּט שְׂדֵרָה הָיָה תְּלוּי עוֹלָם.
עֲכָשׁוּ שְׁנֵי עֲמוּדֵי שְׂדֵרָה
מִחֲזִיקִים בֵּית
וּכְשָׁאֲנִי קָצַת מִתְּכּוֹפֶפֶת,
וּכְשָׁאֶתָּה. אִזּוֹן עָדִין.

א. הסבירו את ארבע השורות האחרונות בשיר.

כתבו אם לדעתכם השורות האלה מבטאות קושי בחיי הזוגיות או דרך להתמודדות עם הקושי. נמקו את תשובתכם.
(18 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא זוגיות, ותארו את הרגשות של הדובר או הדוברת בשיר כלפי הקשר המתואר בשיר.
ציינו אמצע אומנותי אחד בשיר, והסבירו את תרומתו לאפיון הקשר המתואר בשיר. (12 נקודות)

אדם וזהותו

10. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפְלוּ סְלָעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מַחְמֶת זָקְנָה.
שָׁנִים רְבוּת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבָּם בַּחֵם וּבְקוֹר,
שָׁנִים כֹּה רְבוּת,
כִּמְעַט נוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שִׁלּוֹה.
אֵין הֵם זָזִים מִמְקוֹמָם וְכָךְ נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
יַעֲיִן גְּאוּהָ.
שָׁנִים רְבוּת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עַדִּין לֹא בָּא.
וְאֵז הָאֵזוֹב מְשֻׁגָּג, הָאֲצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהֵם מְגִיחַ וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹלֵא תְנוּעָה.
עַד שֶׁיָּבוֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסְּלָעִים
יָבוֹא וְיִלֵּךְ.
וּפְתָאם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֶמְרֵתִי לָךְ, כְּשֶׁסְּלָעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה בְּהַפְתָּעָה.
וְיָמָה גַּם אֲנָשִׁים.

- א. הסבירו כיצד השיר משקף את הניגוד שמאפיין את הסלעים, ומה אפשר ללמוד מן האנלוגיה בין הסלעים לבין בני אדם. בתשובתכם ציינו אמצעי אומנותי אחד בשיר, והסבירו את תרומתו לביטוי הניגוד הזה. (18 נקודות)
- ב. בחרו בשיר נוסף בנושא "אדם וזהותו". כתבו כיצד השיר שבחרתם מסתיים, והסבירו את המשמעות של הסיום בהקשר של השיר כולו. (12 נקודות)

בהצלחה!